

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı

RANJBAR VE DİĞERLERİ/Türkiye Davası

Başvuru no. 37040/07

Strazburg

13 Nisan 2010

İKİNCİ DAİRE

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 37040/07 no'lu davanın nedeni Alireza Ranjbar, Pejman Piran, Abolfazl Ajorlu, Seyid Ali Alemzadeh ve Mostaba Naderani Vatanpur adlı beş İran vatandaşının ("başvuranlar") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ("AİHM") 24 Ağustos 2007 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("AİHS") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuranlar, AİHM önünde Ankara Barosu avukatlarından S. Efe ve Van Barosu avukatlarından V. R. Turgut tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

DAVA OLAYLARI

Başvuranlar sırasıyla 1972, 1982, 1985, 1978 ve 1983 doğumlu olup halen İsveç'te yaşamaktadır.

Başvuranlar İran'dan kaçarak 2005 ve 2006 yıllarında çeşitli tarihlerde Türkiye'ye yasadışı olarak girmiştir. 19 Nisan 2005 ile 3 Ekim 2006 tarihleri arasında Türkiye'deki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) başvurmuşlar, BMMYK mülteci statülerini tanımış ve başvuranlara 24 Ağustos 2007 tarihinde mülteci belgesi vermiştir.

Başvuranlar Türk makamlarına sığınma başvurusu yaparak ikamet tezkeresi talep etmiştir. Kasım 2006'da, sığınma başvurularının değerlendirilmesi kapsamında Yabancılar Şubesi polisleri tarafından iki defa sorgulanmışlar, sorgu sırasında başvuranlar farklı yasadışı örgütlere mensup olduklarını ve İran'da rejim karşıtı faaliyetlere katıldıklarını belirtmiştir. Daha önce çeşitli defalar tutuklandıklarını, hapis ya da kırbaç cezası aldıklarını, İran'a dönmeleri halinde kötü muamele ya da ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklarını ifade etmişlerdir.

Sığınma işlemleri sürerken başvuranların Van'da ikamet etmelerine ve şehir dışına özel izinle çıkmalarına izin verilmiştir. Bu bağlamda başvuranlardan Mostaba Naderani Vatanpur'a, çeşitli yeniden yerleştirme mülakatlarına katılmak üzere Ankara'ya seyahat etme izni verilmiştir.

Başvuranların sığınma başvurusu, ilgili kriterlere uymadıkları gerekçesiyle yetkili makamlarca reddedilmiştir. Dördüncü başvurana ilişkin olarak, mülakat formlarında yetkililerin başvuranın cevaplarını inandırıcı bulmadığı ve ülkesini ekonomik sıkıntı nedeniyle terk ettiği kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

Başvuranlar yakalanmış ve 22 Ağustos 2007 tarihinde sınırdışı kararlarının tebliğ edilmesinden önce Van Emniyet Müdürlüğü'nde, belirlenmeyen bir süre tutulmuştur. Sınırdışı kararları başvuranlar ve bir tercümanın imzasını taşımaktadır. Başvuranlar aynı gün Irak'a sınırdışı edilmiştir.

Başvuranlar Irak'a vardıklarında Türkiye'de yaklaşık bir ay süre ile gözaltında tutulduklarını iddia etmiştir. Kuzey Irak'ta yaklaşık beş ay kaldıktan sonra 10 Şubat 2008 tarihinde İsveç'e yerleşmişlerdir.

HUKUK

1. DAVANIN KAPSAMI

1.

1. Birinci ve beşinci başvurulara ilişkin olarak

AİHM, başvuruların temsilcisinin birinci ve beşinci başvurulara ulaşamadığını 1 Ekim 2009 tarihinde bildirdiğini kaydeder.

AİHM, bu şartlar altında sözkonusu başvuruların AİHS'nin 37/1 (a) maddesine göre başvurularını takip etmek istemedikleri şeklinde değerlendirilebileceği kanaatindedir. Ayrıca AİHS'nin 37/1 maddesine göre ve başvuruların İsveç'e yerleştikleri göz önünde bulundurulduğunda AİHM, davanın incelenmesine devam edilmesini gerektiren, AİHS ya da Protokollerinde tanımlı, insan haklarına saygıya ilişkin özel koşul tespit etmemiştir.

Yukarıda belirtilenler ışığında AİHM, birinci ve beşinci başvurulara ilişkin başvuruyu kayıttan düşürmenin uygun olduğuna karar vermiştir. Dolayısıyla AİHM davanın incelemesini ikinci, üçüncü ve dördüncü başvurularla sınırlandıracaktır.

1.

1. Diğer başvurulara ilişkin olarak

AİHM, somut davanın savunmacı Hükümete tebliğini takiben 2 Şubat 2009 tarihinde, özellikle Türkiye ve Irak'taki gözaltı koşulları ve usule ilişkin güvencelerin olmayışına ilişkin olarak AİHS'nin 3 ve 6. maddeleri ve 7 no'lu Protokolün 1. maddesine dayalı yeni şikâyetler yapıldığını gözlemler.

AİHM, AİHS'nin 3 ve 6. maddelerine dayalı olarak ortaya konulan yeni şikayetlerin başvuruların esas şikayetlerine ilave nitelikte olmadığını ve 24 Ağustos 2007 tarihinde AİHM'ye ilk şikâyetlerin yapılmasından altı aydan fazla süre geçtikten sonra meydana gelen olaylarla ilgili olduğunu değerlendirir. AİHM, görmekte olduğu bir davada bir şikâyetin ilk defa ortaya atılması durumunda altı aylık sürenin akışının sözkonusu şikâyet gerçek anlamda yapılanaya kadar kesintiye uğramadığını hatırlatır (bkz. *Sarl Aborcas ve Borowik – Fransa*, no. 59423/00;

Loyen – Fransa

, no. 46022/99). Bu nedenle AİHM, sözkonusu şikayetleri AİHS'nin 35. maddesinin 1 ve 4. paragrafları uyarınca reddeder (bkz.

Hazırcı vd.

, no. 57171/00).

AİHM ayrıca Türkiye'nin 7 no'lu Protokolü imzalamamış olduğunu gözlemler. Dolayısıyla şikâyetlerin bu kısmı AİHS hükümlerine göre kişi bakımından aykırı olup AİHS'nin 35. maddesinin 3 ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmelidir.

1. AİHS'NİN 2. VE 3. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar ilk olarak AİHS'nin 2 ve 3. maddelerine dayanarak İran'a sınırdışı edilmelerinin kötü muamele ve hatta ölüm tehlikesine yol açacağını öne sürmüştür. Irak'a sınırdışı edilmeleri ve İsveç'e yerleşmelerinin ardından başvurular aynı şikayetleri sürdürmüşler ve Irak makamlarının kendilerini İran'a sınırdışı edeceği korkusuyla yaşadıklarını ileri sürmüştür.

Hükümet başvuruların iç hukuk yollarını tüketmediğini ve hiçbir zaman İran'a sınırdışı edilmediklerini, dolayısıyla mağdur statüsünde olmadıklarını savunmuştur. Başvuranlar, non-refulman ilkesine saygı gösterilerek Irak'a sınırdışı edilmiştir.

AİHM, başvuruların şu anda İsveç'e yerleşmiş olduklarını kaydeder. Başvuranlar Irak'a 22 Ağustos 2007 tarihinde, yani olayın AİHM'ye intikalinden iki gün önce sınırdışı edilmiştir. Başka bir deyişle, başvuruların sınırdışı edilmesi sırasında yürürlükte olan bir geçici tedbir bulunmamaktaydı. Dolayısıyla Hükümetin 34. madde uyarınca sorumluluğu oluşmamıştır.

Başvuranların bu başlık altındaki şikâyetlerinin İran'a sınırdışı edilme ihtimaline dayanması (ki bu gerçekleşmemiştir) ve şu anda İsveç'te yaşıyor olmaları ışığında AİHM, başvuruların,

AİHS'nin 2 ve 3. maddelerine dayalı şikâyetleri dikkate alındığında 34. madde uyarınca mağduriyet iddiasında bulunamayacaklarına karar vermiştir (bkz. *mutatis mutandis*, *Mohammedi – Türkiye*, no.

3373/06;

Ayashi – Türkiye

, no. 3083/07).

Dolayısıyla başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle AİHS'nin 35. maddesinin 3 ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmelidir.

1. AİHS'NİN 5 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar gözaltında buldukları süre içerisinde genel olarak AİHS'nin 5. maddesinin sağladığı korumadan faydalanmalarına izin verilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Özellikle 6 günden fazla süre gözaltında tutulmaları ve AİHS'nin 5. maddesinin 1 ve 4. paragraflarına aykırı olarak gözaltında tutulmalarına itiraz etme imkanı verilmemesinden şikâyetçi olmuştur.

Dava olaylarının hangi hukuk sınıflandırmasına gireceği konusuna hakim olan AİHM (bkz. *Castravet – Moldova*

, no. 23393/05), sözkonusu şikâyetlerin AİHS'nin 5. maddesinin 1 ve 4. paragrafları altında incelenmesi gerektiğini tespit etmiştir.

Başvurunun tebligatı yapılırken savunmacı Hükümete, başvuranlara özgürlüklerinin kısıtlanmasının nedenlerinin bildirilmesiyle ilgili olarak AİHS'nin 5/2 maddesine uyulup uyulmadığına ilişkin bir soru daha yöneltilmiştir.

1.

1. Tarafların görüşleri

Hükümet şikâyetlere itiraz etmiş ve başvuranların yakalanmadığını ya da tutuklanmadığını, ancak AİHS'nin 5/1 (f) maddesine uygun olarak sınırdışı edilmeden önce, idari bir tedbir olarak tutulduklarını savunmuştur. Başvuranlar Türkiye'de kaldıkları sırada İran yönetimi aleyhinde

faaliyetler yürütmüşler ve Türkiye'de kalmaları yetkili makamlarca ulusal güvenliğe aykırı olması nedeniyle uygun bulunmamıştır. Özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarının yasal dayanağı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahati hakkında Kanun'un 19 ve 23. maddeleri ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 8. maddesidir. AİHS'nin 5/2 maddesine dayalı şikâyete ilişkin olarak, sınırdışı kararları 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 32. maddesine uygun olarak çıkarılmış ve bir tercüman aracılığıyla başvuranlara tebliğ edilmiştir. AİHS'nin 5/4 maddesine dayalı şikâyete ilişkin olarak Hükümet başvuruların sınırdışı kararlarına ilgili makamlar nezdinde itirazda bulunabileceklerini, bunu yapmamaları halinde ise idare mahkemelerinde dava açma hakkına sahip olduklarını ifade etmiştir. Başvuranlar iç hukuktaki usulü bilmelerine rağmen başvurmamışlardır.

Hükümet AİHM'nin, yetkili makamları başvuranlar hakkında sınırdışı kararı almaya iten ulusal güvenlik gerekçeleri, başvuranların özgürlüğünden mahrum bırakılma süresi ve sınırdışı etme şekline ilişkin özel sorularına dair herhangi bir görüş sunmamıştır.

Başvuranlar 22 Ağustos 2007 tarihinde sınırdışı edilmeden önce 6 gün süreyle kanunsuz olarak gözaltında tutulduklarını savunmuştur. Gözaltına alındıkları tarih, zaman ve yer, gözaltına alma gerekçesi ve yakalamayı yapan görevlinin adının kaydedildiği bir resmi kaydın yetkililerce tutulmadığını öne sürmüşlerdir. Ek olarak bu süre zarfında avukatları ile görüşmelerine izin verilmemiş, ne kendileri ne avukatlarına gözaltına alınma nedenleri hakkında resmi bir yazı tebliğ edilmiştir.

1.

1. AİHM'nin değerlendirmesi

1. 5/1, 5/2 ve 5/4 maddelerinin kabuledilebilirliği

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde sözkonusu şikâyetlerin dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, şikâyetlerin başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru taşımadığını tespit eder. Dolayısıyla şikâyetler kabuledilebilir niteliktedir.

1. Esas

1. 5/1. madde

AİHM, Hükümetin başvuruların Van Emniyet Müdürlüğü'nde tutulduğunu reddetmediğini gözlemler. Hükümete göre, başvurular sınırdışı etme amacıyla, idari bir tedbir olarak tutulmuş ve dolayısıyla hakim önüne çıkarılmalarına gerek görülmemiştir.

AİHM, idari ya da her ne amaçla olursa olsun ve süresine bakılmaksızın, başvuruların sözkonusu şartlar altında Van Emniyet Müdürlüğü'nde tutulmalarının sınırdışı etme amacıyla "özgürlükten mahrum bırakma" olduğu kanaatindedir.

AİHM, AİHS'nin 5/1 maddesinin şahısların yasal olarak özgürlüklerinden mahrum bırakılabileceği şartları sınırlarken bu şartlara ilişkin olarak, bunların bireysel özgürlüğün en temel güvencelerine istisna teşkil etmesi göz önünde bulundurularak dar bir kapsamda yorumlanması gerektiğini vurguladığına işaret eder (bkz. *Quinn – Fransa*, A Serisi no. 311). AİHS'nin 5/1. maddesi, özgürlükten mahrum bırakmanın "yasayla öngörülen bir usule uygun" olması gerektiğini belirterek ilk olarak herhangi bir yakalama ya da tutuklamanın iç hukukta yasal bir dayanağı olmasını zorunlu kılar (bkz.

Amuur – Fransa

,
Karar Raporları

1996-III). AİHS burada esasen iç hukuku kastetmekte ve kurallarının uygulanması gereğini tespit etmekte, aynı zamanda bireyi özgürlüğünden mahrum bırakan tüm tedbirlerin 5. maddenin bireyin keyfilikten korunması amacına uygun olmasını zorunlu tutmaktadır (bkz.

Ashingdane – İngiltere

, A Serisi no. 93). Burada tehlikede olan sadece "özgürlük hakkı" değil aynı zamanda bireyin "güvenlik hakkı"dır.

"Yasaya uygunluk" ve "keyfiliğin olmaması" 5/1 (f) maddesi dahil olmak üzere AİHS'nin 5. maddesinin tamamının ortak gerekleridir. Bu bağlamda gözaltına alınan/tutuklanan şahısların tarih, saat, yer bilgileri, gözaltı/tutuklamanın gerekçesi ve uygulanan şahısların isimlerinin kayıt altına alınması gibi keyfiliğe karşı özel güvenceler, bireyin gözaltına alınması/tutuklanmasının 5/1 maddesi ile uyumlu olması için zorunludur.

Dolayısıyla başvuruların özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının AİHS'nin 5/1 (f) maddesinde belirtilen istisnalar kapsamında olup olmadığı sorusunu incelemeye geçmeden önce AİHM ilk olarak "yasaya uygunluk" ve "keyfiliğin olmaması" gereklerinin yerine getirilip getirilmediğini tespit etmelidir.

AİHM somut davada savunmacı Hükümetin belirttiği yasal hükümlerin yasal seyahat belgesi bulunmayan ya da sınırdışı edilemeyen yabancıların İçişleri Bakanlığı'nın belirlediği yerlerde kalmalarını zorunlu tuttuğunu kaydeder. Söz konusu hükümler sınırdışı işlemleri kapsamında özgürlükten mahrum bırakmaya değinmemektedir. Belli yabancı gruplarının Türkiye'de ikametlerinden bahsetmekte ancak gözaltına almaktan bahsetmemektedir. Ayrıca sınırdışı etme amacıyla gözaltı kararı alınması ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin koşullara ilişkin ayrıntı vermemekte ve gözaltı için süre sınırı getirmemektedir.

AİHM, süresi dikkate alınmaksızın başvuruların özgürlüğünden yoksun bırakılmasının davanın özel koşulları itibariyle yeterli yasal dayanağı olmadığını kaydeder (bkz. *Abdolkhani ve Karimnia*, yukarıda anılan).

AİHM ayrıca başvuruların sınırdışı işlemlerine ilişkin dosyanın gönderilmesinin ve gözaltı dönemleri, özgürlükten yoksun bırakıldıkları toplam süre ve sınırdışı etme şekline ilişkin ayrıntılı bilgi sağlamasının Hükümetten talep edildiğini kaydeder. Ancak AİHM, cevap olarak gönderilen belgeler arasında başvuruların gözaltına alınması olayının tarih, zaman ve yerini gösteren kayıt bulunmadığını gözlemler. Başvuruların nerede ve tam olarak kim tarafından yakalandıkları ve sınırdışı edilmeden önce gerçekte ne kadar süre ile özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları net değildir. Başvuruların ne zaman ve nasıl sınırdışı edildiği bilgisi dava dosyasında da bulunmamaktadır. Başka bir deyişle başvuruların halen Türk yetkililerin kontrolü altındayken özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının sona ermesi hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Yukarıdakiler ışığında AİHM, başvuruların maruz kaldığı özgürlükten yoksun bırakmanın, keyfiliğe karşı yeterli güvencelerle sınırlandırılmış, kesin tanımlı bir yasal dayanağı bulunmadığını tespit etmiştir (bkz. *Nasrullojev – Rusya*, no. 656/06; *Chadal – İngiltere, Raporlar* 1996-V; *Saadi – İngiltere* [BD], no. 13229/03). Dolayısıyla ulusal sistem başvuruları keyfi olarak gözaltına almadan koruyamamıştır ve sonuç olarak gözaltına alma AİHS'nin 5. maddesinin amaçları doğrultusunda "yasaya uygun" olarak kabul edilemez.

AİHM, AİHS'nin 5/1 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

1. 5/2 ve 5/4. Maddeler

AİHM, kayıt tutulmaması ve dolayısıyla sınırdışı etmeden önce gözaltında tutmanın tam süresinin belirlenememesinden kaynaklanan yukarıdaki ihlal tespitlerini dikkate alarak AİHS'nin 5/2 ve 5/4 maddelerine ilişkin ayrı bir sorun oluşmadığına karar vermiştir.

1. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

1.

1. Tazminat

İkinci, üçüncü ve dördüncü başvurular temelinde Irak'taki işe ve ibate, giyecek ve telefon gibi masraflarını karşılamak üzere 24,300 Euro maddi tazminat talep etmiştir. Ayrıca sınırdışı edildikten sonra Türkiye'de kiraladıkları daire için ek olarak iki ay süre daha kira ödemek zorunda kaldıklarını ve Türkiye'de kalan eşyalarını paraya ihtiyaçları olduğu için acilen düşük bir fiyattan satmak zorunda kaldıklarını iddia etmişlerdir. Irak'ta kaldıkları süre içerisinde çalışmadıklarını, bu nedenle muhtemel gelir kaybına uğradıklarını savunmuşlardır. Başvuranlar ayrıca Irak'a sınırdışı edilmeselerdi o dönemde A.B.D.'ye yerleşeceklerini ve belli bir miktarda gelire sahip olacaklarını iddia etmiştir.

Başvuranlar 100,000 Euro manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

Hükümet, aşırı olduğunu savunarak taleplere karşı çıkmıştır.

AİHM, tespit edilen ihlal ile talep edilen maddi tazminat arasında illiyet bağı kuramamaktadır; bu nedenle talebi reddeder. Ancak başvuruların sadece ihlal tespitiyle yeterince tazmin edilemeyecek manevi zararlara uğramış olması gerektiğini kabul eder. Hakkaniyete uygun bir değerlendirmeye ikinci, üçüncü ve dördüncü başvuruların her birine 9,000 Euro manevi tazminat ödenmesini uygun bulmaktadır.

1.

1. Yargılama masraf ve giderleri

İkinci, üçüncü ve dördüncü başvuranlar AİHM önündeki yargılamada tahakkuk eden avukatlık ücretleri, telefon konuşmaları, faks ve taksit gibi masraflara ilişkin olarak 4,100 Euro talep etmiştir. Taleplerini Ankara Barosu'nun ücret çizelgesine dayandırmışlardır.

Hükümet talebe itiraz etmiş ve sadece tahakkuk etmiş masrafların geri ödenebileceğini belirtmiştir.

AİHM, sözkonusu taleplere AİHM İç Tüzüğü'nün 60. maddesinin gerektirdiği şekilde belgelerle desteklenmemiş olması nedeniyle bu başlık altında ödeme yapılmamasına karar vermiştir (bkz. *Gök ve Güler – Türkiye*, no. 74307/01).

1.

1. Gecikme faizi

AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faizlerine uyguladığı orana üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Birinci ve beşinci başvuranlara ilişkin olarak başvurunun kayıttan düşürülmesine;

1. Diğer başvuranların sınırdışı edilmeden önce özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının kanunsuz oluşu, gözaltına alınma nedenlerinin kendilerine tebliğ edilmemesi ve gözaltında tutulmaya karşı yargı yolunun etkisizliğine ilişkin olarak AİHS'nin 5. maddesinin 1, 2 ve 4. paragraflarına dayalı şikâyetlerinin kabuledilebilir olduğuna;

1. Başvuruların kalan kısmının kabuledilemez olduğuna;

1. AİHS'nin 5/1 maddesinin ihlal edildiğine;

1. AİHS'nin 5/2 ve 5/4 maddelerine ilişkin bir sorunun ortaya çıkmadığına;

1. (a) Savunmacı devletin ikinci, üçüncü ve dördüncü başvuruların her birine, AİHS'nin 44/2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde:(i) 9,000 (dokuz bin) Euro manevi tazminat;(ii) bu miktarlara uygulanabilecek her tür vergiyi ödemesine;

(b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten ödemenin yapılmasına kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak uygulanmasına;

1. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış ve AİHM İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları uyarınca 13 Nisan 2010 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Başvurucu
Davalı Ülke
Başvuru No
Karar Tarihi
Kaynak

Ranjbar ve Diğerleri
Türkiye
37040/07
13.04.2010

[3.2011.doc](#)

<http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihm/karar/ranjbarvedigerleri28.0>